

Тому, зважаючи на потреби суспільства та запити сьогодення, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна наразі докладає всіх зусиль для підвищення якості вищої освіти з метою підготовки висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних у вирішенні питань та проблем сучасної науки, практики та виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. №1556-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1382613528661298> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Положення про організацію освітнього процесу у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. URL: https://www.univer.kharkov.ua/ua/general/docs/files_pol (дата звернення: 07.04.2020).
3. Global Innovation Index 2019. URL: <https://www.wipo.int/publications/ru/details.jsp?id=4434> (дата звернення: 07.04.2020).

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Л. С. Шевченко

докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри економічної теорії, гарантка освітньої програми «Бізнес-економіка», Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків

Концепція студентоцентрованого навчання (student-centered education) сформувалася у США в другій половині XX ст. J. B. Watson, B. F. Skin, R. Mager у своїх працях першими визначили її зміст та методологічні засади.

Найбільшого розвитку концепція студентоцентрованого навчання набуває у 2000 рр. У 2005 р. вона була покладена в основу «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG), які були прийняті у 2005 р. міністрами, відповідальними за вищу освіту, на пропозицію, підготовлену Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти (ENQA) спільно з Європейським союзом студентів (ESU), Європейською асоціацією закладів вищої освіти (EURASHE) та Європейською асоціацією університетів (EUA). З того часу стандарти зазнали певних змін. Однак студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання залишається незмінним принципом забезпечення якості вищої освіти. Відповідно до стандарту 1.3 «навчальні заклади повинні забезпечувати таке викладання програм, що заохочує студентів до активної участі у творенні навчального процесу,

і таке оцінювання студентів, що відображає цей підхід» [1, с. 11]. За такого підходу здобувач вищої освіти є самостійним і відповідальним суб'єктом освітнього процесу, реалізує свої інтереси й потреби шляхом участі в розробленні не тільки освітніх програм, а й систем внутрішнього забезпечення якості освіти у ЗВО.

Проте розуміння змісту студентоцентризму є різним у викладачів університетів, студентів та роботодавців. Сформувалися поміркована та радикальна моделі студентоцентризму. *Поміркована модель* відображає позиції студентства щодо доступності вищої освіти якомога більшій кількості бажаючих навчатися в університетах, можливостей розвитку й саморозвитку під час навчання. *Радикальна модель* підтримується роботодавцями й наголошує на ефективності професійної підготовки студентів до майбутньої трудової діяльності, можливостях його працевлаштування. У будь-якому разі в центрі всього навчального процесу знаходиться студент. Саме на нього спрямована діяльність викладачів, роботодавців, студентських наукових та академічних рад тощо.

Чи реалізує принцип студентоцентризму освітня програма (ОП) «Бізнес-економіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого? На мій погляд, так. Принаймні її розробники цього прагнуть.

По-перше, ОП передбачає гнучке використання та індивідуалізацію різноманітних форм і методів навчання і викладання; регулярне оцінювання студентами змісту та структури навчальних дисциплін та їх подальше коригування з метою забезпечення високої якості освітнього процесу. Співкування зі студентами-економістами фінансово-правового факультету НЮУ засвідчило, що вони активно цікавляться можливостями «студентської автономії», а під студентоцентризмом розуміють також надання їм права оцінювати якість роботи викладачів, проводити незалежні анкетування серед студентів з питань змісту, реалізації, якості та напрямів удосконалення ОП; вносити зміни в графік освітнього процесу та розклад занять; бути залученими до розроблення критеріїв оцінювання результатів навчання з різних навчальних дисциплін; ширше використовувати можливості управління якістю вищої освіти органами студентського самоврядування, а саме: студентським сенатом, радою студентського самоврядування фінансово-правового та інших факультетів, студентським омбудсменом.

По-друге, ОП гарантує реалізацію кожним здобувачем вищої освіти можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії. Про що йдеться? В узагальненому вигляді про персональний підхід до реалізації потенціалу кожного студента. Але як цього досягти? Сучасна дидактика пропонує два

способи індивідуалізації роботи зі студентами. Перший – запропонувати кожному студенту індивідуальну програму опанування ОП відповідно до його здібностей, схильностей, інтересів і мотивів навчання. Другий спосіб – створити умови для саморозвитку та системної самореалізації студентів в обраній професійній сфері, так званого евристичного навчання, використовуючи цілий «пакет» моделей навчання, але спираючись на індивідуальні якості та здібності студентів.

На практиці формування індивідуальної освітньої траєкторії найчастіше охоплює розроблення та реалізацію індивідуального навчального плану; створення умов для вільного вибору студентами вибіркових навчальних предметів; розвиток дистанційних навчальних технологій, забезпечення індивідуальної академічної мобільності студентів. Саме так розуміють індивідуальну освітню траєкторію і більшість студентів. Вони мають реальну можливість обирати актуальні для бізнесу навчальні дисципліни з широкого переліку (каталогу), наповнюючи власний освітній «портфель» такими курсами, як: «Національна економіка», «Регіональна економіка», «Глобальна економіка та європейські студії», «Інтелектуальна економіка», «Банківська система», «Ринок цінних паперів», «Ринок фінансових послуг», «Ринок нерухомості», «Економіка праці та соціально-трудові відносини», «Організаційний розвиток бізнесу», «Економіка стартапів», «Ризик-менеджмент», «Страховий захист бізнесу», «Бізнес-планування», «Бізнес-консалтинг», «Прийняття управлінських рішень», «Управління персоналом», «Управління конфліктами», «Логістика», «Безпека праці» та ін. Особливу увагу приділено викладанню навчальних дисциплін, які забезпечують поглиблене опанування правом: «Трудове право», «Корпоративне право», «Правовий захист економічної конкуренції», «Антикорупційний комплаєнс», «Транскордонне економічне співробітництво», «Економіко-правове регулювання природокористування та охорони довкілля». Викладання кожної навчальної дисципліни спирається на сучасний науково-методичний комплекс.

По-третє, студентоцентроване навчання реалізує компетентнісний підхід. У процесі вивчення бізнес-економіки студенти набувають важливих фахових компетентностей, серед яких – ті, що встановлені стандартом вищої освіти за спеціальністю «Економіка», а також ті, які формуються винятково освітньою програмою «Бізнес-економіка». Її розробники, зокрема, доповнили перелік фахових компетентностей із стандарту такими, що відповідають нинішнім проблемам вітчизняного бізнесу: здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з урахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків; здатність самотійно

розробляти, впроваджувати, супроводжувати бізнес-проекти, виявляти проблеми в бізнес-діяльності та пропонувати способи їх розв'язання; здатність до аналітичної діяльності, спрямованої на економічне обґрунтування сучасних бізнес-стратегій; уміння визначати загрози економічній безпеці бізнесу, розробляти та впроваджувати заходи з їх запобігання; розуміння специфіки ведення міжнародного бізнесу, чинників досягнення конкурентних переваг на світових ринках.

Водночас ОП забезпечує формування у здобувачів вищої освіти соціальних навичок, необхідних для успішної професійної діяльності. Зазначу, що в країнах Європейського Союзу існує поняття м'яких навичок (soft skills). Вони протиставляються жорстким – спеціальним вузькопрофесійним навичкам (hard skills), бо не мають однозначної жорсткої прив'язки до конкретної професії. Часто м'які навички називають також універсальними або функціональними компетенціями, а факт володіння ними – функціональною грамотністю (functional literacy). Такі навички є міжпрофесійними, корисними для будь-якого виду діяльності, дозволяють швидко адаптуватися до нових умов праці та життєдіяльності, вирішувати нестандартні завдання. Причому кожна компанія називає актуальні для неї м'які навички. Так, *Microsoft* цінує ораторські та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, створення презентацій, менеджмент проєктів і високий рівень самоорганізації. *Forbs* вважає найголовнішими комунікативну компетентність, креативність, написання якісних текстів, досвід роботи в команді, базові комп'ютерні знання та здатність до «реінжинірингу» – готовність робити звичні речі в новий спосіб. «*Німецька хвиля*» відзначає комунікативні та управлінські таланти: ораторське мистецтво, вміння переконувати, лідирувати, управляти, робити презентації, знаходити підхід до людей і вирішувати конфліктні ситуації. ЮНЕСКО та Європейська комісія навіть встановили мінімальний рівень такої грамотності, необхідний кожному європейцю для того, аби «вписатися» в суспільство й не бути «соціальним інвалідом», не кажучи вже про професійну самореалізацію [2].

Вітчизняні роботодавці (а про це свідчать їхні відгуки на освітню програму «Бізнес-економіка») хотіли б бачити у своїх працівників: уміння працювати в команді; здатність брати на себе відповідальність і працювати в критичних умовах; здатність самостійно розробляти, впроваджувати, супроводжувати бізнес-проекти, виявляти проблеми в бізнес-діяльності та пропонувати способи їх розв'язання; уміння полагоджувати конфлікти, навички міжособистісної взаємодії; креативність у діяльності; етичні принципи професійної діяльності та самоменеджмент. Саме такі компетентності і формує ОП «Бізнес-економіка».

По-четверте, здобувачам вищої освіти надається різнобічна освітня, консультативна та інформаційна підтримка, що є функцією викладачів усіх кафедр Університету, задіяних в ОП, співробітників деканату фінансово-правового факультету, працівників бібліотеки. Спільне завдання – сформувати ефективну взаємодію зі студентами, забезпечити якісні комунікації та міжособистісні відносини. Ефективним заходом освітньої підтримки студентів ОП є лекції, які читаються студентам зараз, під час карантину, з використанням платформ Zoom та Google Classroom, опублікування консультацій викладачів із певних навчальних дисциплін у соціальних мережах. Наприклад, тільки у 2019–2020 навчальному році на *Facebook*-сторінці кафедри «BUSINESS ECONOMICS. Актуальна освіта в НЮУ імені Ярослава Мудрого» було опубліковано понад 100 лекцій і консультацій з усіх навчальних дисциплін, які викладаються на ОП «Бізнес-економіка». Інформаційна підтримка здобувачів вищої освіти здійснюється також шляхом використання інформаційно-телекомунікаційної мережі Університету, інтернет-ресурсів, здійснення особистого спілкування викладачів і студентів, комунікацій on-line. Необхідність інформаційної підтримки студентів стала особливо відчутною під час карантину й переходу НЮУ на дистанційне навчання студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ІЦС», 2015. 32 с. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
2. Ясна І. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills/>.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЯ ПАРТНЕРСТВА

І. В. Борисенко

кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики, декан фінансово-правового факультету, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків

На сьогодні в Україні відбуваються процеси перетворення й оновлення системи вищої освіти. Головна мета таких перетворень відображає спрямованість, розвиток і самоактуалізацію особистості, розкриття індивідуальних здібностей, створення сприятливих умов для розвитку творчої та професійної активності майбутніх фахівців.